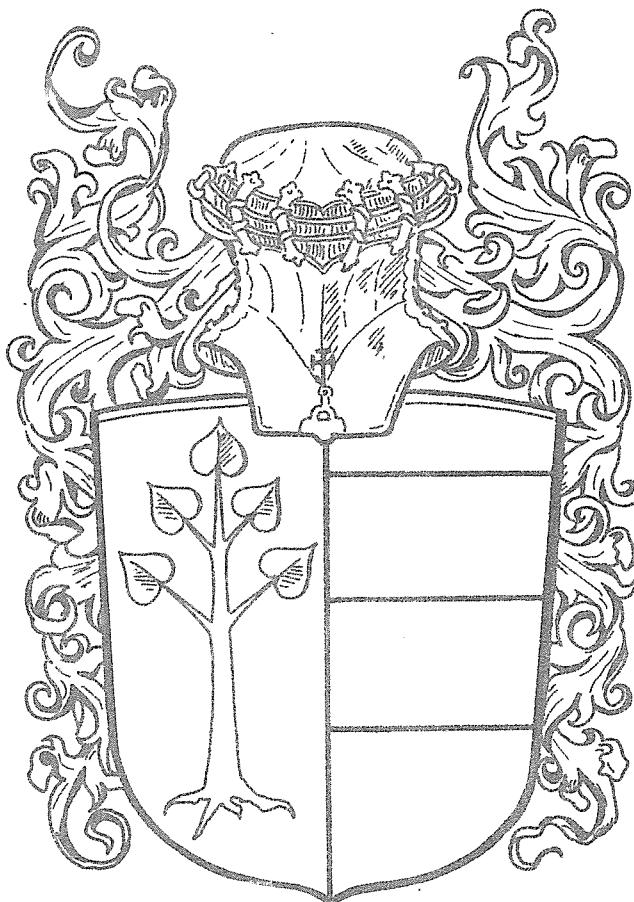

DŮM KULTURY ROH
KRÁLOVOPOLSKÉ STROJÍRNY BRNO

I N F O R M A C E

GEREALOGICKÉ
A HERALDICKÉ

3
1982

ZPRÁVY Z ČINNOSTI

Zpráva o jednání zástupců moravských genealogických a heraldických klubů v Olomouci dne 27.3.1982

První společné pracovní schůzky se zúčastnilo celkem 14 zástupců.

Po zahájení a uvítání přítomných přednesl prof. Stratil, předseda Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci, referát o vývoji a činnosti této společnosti, jejíž jednou složkou je genealogicko-heraldická sekce.

Ostravský zástupce s. Kejla informoval o činnosti ostravského klubu, který je organizačně začleněn do Domu kultury ROH VŽKG Vítkovice.

Zprávu o činnosti brněnského klubu a o jeho členské základně přednesl předseda s. Špirk a místopředseda dr. Plichta. Informaci o vydavatelské činnosti brněnského GHK a o archivu genealogických a heraldických dokumentů podal dr. Krejčík a dr. Bílý.

O činnosti olomouckých genealogů a heraldiků podal zprávu s. Talanda. Další cenné podněty podala dr. Holinková a s. Zankel.

Celá schůzka přinesla řadu námětů pro další práci všech tří klubů. Zástupci si vyměnili zkušenosti z oblasti práce s členskou základnou, z oblasti vydavatelské činnosti; byly projednány možnosti spolupráce a další pravidelné výměny zkušeností.

Na jednání bylo přijato usnesení, z něhož zaujmeme zejména:

- Vzájemná výměna informací a plánů činnosti.
- Všechny práce, které budou organizace vydávat, si jako celky budeme bezplatně vyměňovat.
- Brněnská a olomoucká skupina zjistí možnost využití návrhu ostravského klubu, který nabízí pomoc při vytíštění prací.
- Na příštích schůzkách zástupců výborů bude provedena burza lektorů, přednášek, náměty a návrhy na činnost.
- V průběhu letošního roku připravíme společný program na příští léta do konce pětiletky (vybrané větší akce).

Schůzka byla doplněna ukázkami heraldických prací s. Zankela. Z jeho maleb zaujala přítomné snaha o maximální pečlivost linie a cit pro heraldickou drobnomalbu.

Kromě oficiálního jednání se našlo v průběhu schůzky dostatek prostoru pro nefornální výměnu názorů a zkušeností. Problematika, kterou se naše skupiny zabývají, je v mnohem takřka totožná. V dalším vývoji půjde především o to, abychom tyto společné zájmy dovedli vhodně spojit za využití místních podmínek.

Doufáme, že v budoucnu se tyto schůzky stanou dobrou tradicí a jejich výsledky a u-jednání nám všem pomohou v další práci.

Schůzka byla dobře organizačně připravena a olomouckým hostitelům se podařilo vytvořit vhodné prostředí pro její konání.

Zpráva o zájezdu GH klubu na Jindřichohradecko

Cílem jednodenního zájezdu dne 26. června 1982 byly historicko-architektonické památky Jindřichohradeckého okresu.

Trasa zájezdu směřovala přes Velké Meziříčí a Jihlavu do Třeště, kde byla první zastávka. Zde si účastníci prohlédli původně renesanční zámek ze 16. století (s pozdějšími barokními úpravami), který je v současné době ve velmi špatném stavu. Heraldiky upoutal především erb Herbersteinů nad hlavním vchodem. Přes Bateňov a Horní Cerekvi pokračovala cesta do Žirovnice, kde cílem návštěvy byl původně gotický hrad, který v r. 1964 vyhořel a nyní je v rekonstrukci. Přestože hrad není prozatím přístupný, díky ochotě správce hradu mohli účastníci zájezdu zhlédnout unikátní nástěnné malby v kapli a v dalších přilehlých místnostech. V Jindřichově Hradci, kde byl i oběd, se pozornost výpravy zaměřila na prohlídku státního zámku. V držení zámku, který je skvělou ukázkou slohů - od gotického až po barokní - , se vystřídali páni z Hradce, Slavatové a Černínové. Největší zájem však upoutala zámková galerie (19 erbů českých rodů) z r. 1338, provedená jako nástěnná malba v gotické kapli, vyzdobené dále freskami ze života sv. Jiří.

Odpolední program pokračoval prohlídkou kostela v Českém Rudolci, kde budily největší pozornost náhrobky Hodějovských z Hodějova (bohužel však zabilené), Hodic-

kých z Hodic a vladyků z Maříže. Smutný pohled poskytl zámek z r. 1860, postavený v anglické gotice. Velmi chátrá a jeho budoucnost a příští využití není zatím vyřešeno. V nedalekých Dačicích byl navštíven tzv. nový empírový zámek (ve městě je ještě tzv. starý renesanční zámek – dnes sídlo NV) s bohatými sbírkami. Největší pozornost vzbudila rodová obrazárna Dalbergů, starého německého rodu, majitelů zámku od r. 1810 až do svého vymření v r. 1940. Genealogové zde obdivovali hlavně velké malevané rodokmeny Dalbergů rozvěšené na schodištích zámku. Po krátké prohlídce parku se účastníci zájezdu odebrali do obce Budíškovice, jejíž hlavní stavební památkou je raně barokní zámek z konce 17. století, který nyní slouží jako domov důchodců. Správce velmi ochotně umožnil prohlídku kaple, pozoruhodných interiérů budovy a provedl účastníky zájezdu i přilehlým anglickým parkem. Erby Wallisů nad hlavním vchodem i v zahradním průčelí zámku byly úlovkem fotografií. Přes Želetavu a Brtnici dospěla výprava do Kamenice u Jihlavy, která byla poslední zastávkou. Renesančně upravená tvrz se znaky majitelů, původními nápisy a se sgrafity byla zlatým hřebem programu. Mnozí, kteří navštívili tvrz před několika roky a viděli ji v tehdy zcela dezolátním stavu, nevěřili svým očím. Dnes se tvrz skví v celé své kráse. Jen díky Krajskému středisku státní památkové péče a ochrany přírody v Brně a MNV v Kamenici lze děkovat, že tento architektonický skvost zůstal zachován a že byl restaurován v původní podobě. Členové vý-

pravy si v doprovodu tajemníka MNV mohli prohlédnout i interiéry tohoto objektu, který slouží nyní jako knihovna. Do budoucna se připravuje i expozice o dějinách obce.

V 21.30 hodin se výprava vrátila do Brna. I přes ranní opoždění autobusu a jednu větší zajižďku byl program zájezdu - pečlivě připrezený dr. Plichtou a řízený ing. V. Svobodou - zcela splněn; účastníci zájezdu se vrátili obohaceni o nové dojmy a poznatky získané z pomezí Čech a Moravy.

Stanislav Keršner

Kašpar Zdeněk Kaplíř ze Sulevic (1611 - 1686), významná postava českých dějin 17. století

V přednášce s uvedeným názvem na člen-ské schůzi dne 18. května 1982 nastínil Stanislav Keršner život a vojenské činy Kašpara Zdeňka Kaplíře ze Sulevic. Byl potomkem starého českého vladického rodu, vnukem bělohorského rebela, Kašpara Kaplíře ze Sulevic, jednoho z 27 popravených na Staroměstském náměstí v Praze 21. června 1621. Autor přednášky přiblížil původ a významné postavy rodu i jejich majetkové poměry a stručně poukázal na genealogické vazby s jinými šlechtickými rodinami. Těžiště svého výkladu však zaměřil na nejdůležitější období života Kašpara Zdeňka Kaplíře a to na obléhání Vídně Turky, vedenými velkovezírem Karou Mústafou v roce

1683. Tehdy Kaplíř společně s Arnoštem Rüdigerem ze Starhemberka dokázali po 62 dnech (od 13. července do 12. září) nejen město ubránit, ale i zarazit tureckou expanzi do českých zemí. To byl také největší vojenský - i životní - Kaplířův triumf. Nicméně hlavní hold i odměnu sklízel Starhemberk. Kašpar Zdeněk Kaplíř (od r. 1674 hrabě) ze Sulevice zemřel r. 1686. Ve své práci nazvané "Čechové, kteří tvořili dějiny světa" mu věnoval zaslouženou pozornost historik Zdeněk Kalista.

Přednášku Stanislava Keršnera lze hodnotit jako jeden z prvních příspěvků o připomenutí dějinnych událostí celoevropského významu, jejichž 300. leté výročí budeme vzpomínat v příštím roce.

V.W.

Faleristické nálezy v Kounicovské hrobce ve Slavkově

Poslední členská schůze klubu, spojená s přednáškou, před prázdninami byla věnována oboru příbuznému heraldice a to faleristice.

Přednášející dr. Ivan Koláčný seznámil nejprve přítomné se stručnými základy faleristiky a upozornil pomocí diapositivů na nejvýznačnější řády duchovní, světské, záslužné, dámské aj.

V druhé části přednášky, která byla věnována faleristickým nálezům v nedávno opravené Kounicovské hrobce ve Slavkově, promítl dr. Koláčný diapositivy s třemi význačnými

faleristickými unikáty z rakví zde pohřbených Kouniců. Jediná u nás dochovaná dra-
counová hvězda řádu sv. Štěpána z 18. st.
byla nalezena na obleku v hrobce pohřbeného kancléře císařovny Marie Terezie - kníže-
te Václava Antonína z Kounic (1711 - 1794).
Na obleku Dominika Ondřeje z Kounic (1740
- 1812) byla nalezena kovová hvězda velko-
kříže řádu Čestné legie. Hvězda je zajímavá
tím, že byla za napoleonské éry vyrobena
mimo území Francie - ve Vídni.

František Václav z Kounic (1742 - 1825)
- polní zbrojmistr a rytíř řádu Německých
rytířů - měl na černé stuze na krku zavěšen
řádový kříž, který byl jako pohřební kopie
zhotoven z méně hodnotného kovu.

Mimo tyto řády byl v hrobce nalezen
kovový medailon s nepomucenskou symbolikou
ze žlutého kovu.

Podrobný popis zde nalezených řádových
dekorací naleznou bližší zájemci v některém
z letošních čísel časopisu Drobná plastika.

V:W.

ČLÁNKY A MATERIÁLY

Znak města Dubňan

Jediným jihomoravským městem, respektive obcí, jejíž správu vykonává v současné době městský národní výbor, která v době vydání publikace "Znaky a pečeti jihomoravských měst a městeček" neměla znak, byly Dubnany v okrese Hodonín, město od 1. července 1964. Obec užívala od počátku 17. století několik typů pečetí, v jejichž pečetním poli se ustálil obraz dubové ratolesti s pěti žaludy. Štít s tímto znamením, nevhodně položený na další štít s dubovými listy na okrajích, používalo město na obálce svého kulturního zpravodaje. Barvy byly měněny podle barvy obálky.

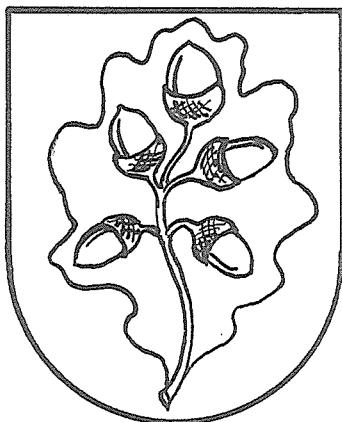
Komise pro znaky měst doporučila proto městu znak, vycházející ze znamení na pečetích: ve stříbrném štítě dubová větvička s pěti žaludy v přirozených barvách (zelená, hnědá). Jednání o městský znak se však dlouho vleklo. Až 21. května 1982 schválilo plenum MěstNV v Dubnanech v souladu s platnými právními předpisy nový městský znak podle kresby, která byla zaslána na vědomí komisi pro znaky měst. Verbální popis znaku zřejmě nebyl plénu předložen, podle zaslанé kresby lze však znak popsat takto:

"V zeleném štítě je stříbrný (bílý) dubový list a v něm dubová větvička s pěti žaludy v přirozených barvách."

Řešení není heraldicky šťastné, roz-

hodnutí pléna městského národního výboru
je však podle zákona o národních výborech
konečné.

Š-n

Z N A K
města
D U B Ā N

K citaci archivních pramenů

Mojmír Švábenský

Pro potřeby tisku se na s.24 Genealogických a heraldických informací uvádí, jak mají být citovány (archivní) prameny: název instituce, kde je pramen uložen, fond a číslo, pod kterým je pramen uložen, kartón, svazek, folio, strana apod. Jde o způsob obvyklý, jehož předností je stručnost. To však neznamená, že zabranuje nedorozuměním, které obvykle plynou z nepochopení, jak jsou archivní

fondy vytvářeny.

Proto snad bude vhodné napsat podrobněji o citaci archiválií a ilustrovat to příklady ze Státního oblastního archívu v Brně, které platí obdobně i pro ostatní archívy.

Za prvé, vyšel-li k fondu rozmnožený nebo tištěný inventář či pomůcka, je nutno citovat tuto publikaci. Za druhé, u nevydaných inventářů je velmi žádoucí doplnit archivní fond v závorce jménem autora (je-li autorů více než tři, postačí označení: kollektiv) inventáře k příslušnému fondu a rokem uvedeným na titulní straně pomůcky.

Jde o novum proti dosavadním zvyklostem, které je třeba zdůvodnit.

Postačil by jistě poukaz na autorský zákon, jemuž taková citace odpovídá. Ještě závažnější jsou však důvody praktické.

Archivní fondy nejsou neměnné. Stává se, že od doby, kdy badatel pracoval v archívu, uplyne jistý čas, během něhož dosavadní pomůcka k některému fondu byla zaměněna za novou, obvykle lepší. Při tom dochází často ke změnám. Nesprávně zařazená archiválie se vrátí namísto, kam patří. Staré signatury jsou podrobněji rozděleny, nebo jsou nahrazeny úplně novým registračním systémem. Je jasné, že vyhledávání písemností na základě starých, už neplatných evidenčních znaků (zvláště není-li na to upozorněno uvedením letopočtu inventáře) vede k nežádoucím zmatkům.

Ve sbírce matrik Státního oblastního archívu v Brně byly např. matriky bývalých krajů Gottwaldevského a Jihlavského jinak manipu-

lovány (tj. opatřeny signaturami) již dva-krát. Nyní dochází k manipulaci třetí, snad již definitivní. Byla vyvolána těž-kostmi, které vznikaly při zařazování pří-růstků v desetiletých až patnáctiletých intervalech, a její podstatou je, aby každá matrika, ať je v archívu, nebo ještě na mat-ričních odděleních MNV, měla své číslo, kte-ré se nebude měnit.

Příklady citace materiálů z této sbír-ky jsou dva. Nejprve citace úplná: Státní oblastní archív Brno (dále zkracuji SOAB), E 67 Matriky (kolektiv, 1982), č. 834, řím. kat. fara Svitávka, matrika zemřelých (mož-no zkrátit Z) 1784-1812, Skalice nad Svita-vou fol. 18. Opakují-li se údaje z téhož fondu, lze je zestročnit: SOAB, E 67, č. 834, Skalice n(Svit. f. 18. Citovat pouhé číslo matriky bez uvedení autora a roku po-můcky může vést k záměně matriky, zde kon-krétně za matriku narozených 1786-1825 řím. kat. fary Lhota-Lísek, která podle starého inventáře má stejnou, ale už ne-platnou signaturu.

Dalším důvodem pro rozšířenou citaci je, že mnohé archivní fondy jsou zpracová-vány postupně, a proto mají mnoho dílčích inventářů, jejichž přesné názvy je při ci-tacích třeba uvádět. Tak fond G 125 Sbírka typářů, odliatků, ústřížků a ptisků pečetí měl původně jen pomůcky dr. Starhy k odli-tkům pečetí vsí a městeček s příslušnou jednoduchou číselnou signaturou (dnes je třeba ji doplnit značkou II.B!). Teprve později po zpracování dosud nevidovaných částí došlo k rozrůznění fondu na tři oddělení: I. Typáře, II. Odliatky, III. Úst-řížky a otisky pečetí, z nichž každé má

své dílčí archivní pomůcky. Materiál z toho fondu citujeme např.: SOAB, G 125 Sbírka typářů atd. (Ivan Štarha, 1970), II.B. 64, odlitek pečetě vsi Hostašovice (o.N.Jičín) z r. 1749, zkráceně: SOAB, G 125, II. B 64.

Jiným příkladem změněného fondu jsou E 6 Benediktýni Rajhrad. Tu byl proveden návrat k původnímu registračnímu systému opata Šlosara z druhé čtvrtiny 19. století, a proto byla zrušena dosud rozsáhlá oddělení vytvořená narychlo a neorganicky těsně po převzetí r. 1950 pod vnějším tlakem, který požadoval splnit do určitého termínu úkol naprosto nezáležitý. Příklad úplné citace: SOAB, E 6 Benediktýni Rajhrad (Mojmír Švábenský, 1982), sign. G e 9 9, k. 87, Josef Dobrovský Alexiovi Habrichovi 23.8.1788, zkráceně: SOAB, E 6, G e 9 9, K. 87, Dobrovský Habrichovi 23.8.1788.

Moravské gubernium, nejvýznamnější fond sklonku feudalismu, a nástupní moravské místodržitelství mělo společnou registraturu, která byla postupně rozdělena do různých fondů. Výsledkem toho je, že táž archiválie bývá v literatuře podle doby, kdy badatel archiválii prohlížel, citována až čtverým způsobem. Při fluktuaci pracovníků badatelského může být vyhledání potřebné písemnosti neřešitelným problémem, a to jen proto, že badatel považoval mylně svůj systém registrace za postačující.

U fondu jako je gubernium, zemská registratura, zemský výbor apod., řazených v podstatě věčně, je nutno citovat poslední možnou archivní jednotku, i když tato v in-

ventáři (který je jinak pro citaci základem) není uvedena. V daném případě je to signatura a poslední jednací číslo, které shrnuje celou složku, obsahující více jednacích čísel i z předchozích let k jedné věci: SOAB, A 8 Zemská registratura (Jiří Radimský, 1946), sign. M 4, k. 683, Mart. 1660 9, Hanuš Zikmund sv. p. z Petřvaldu úřadu zemského hejtmanství v Mor. mkr., bez data, zkráceně: SOAB, A 8, M 4, k. 683, Mart. 1660 9.

Jsou fondy, kde inventární čísla bohatěji rozčleněují obsah fondu než signatury. Tu dáme oněm přednost, např. SOAB, E 81 Kapitula sv. Petra a Pavla v Brně Milada Musilová, 1962), inv. č. 44, k. 12, 1533 červen 20. Praha. Kapitula sv. Vítá vidímuje listinu markraběte Jana z 26. prosince 1349, danou v Praze. Orig. perg. lat. Zkráceně. SOAB, E 81, inv. č. 44, k. 12.

Foliaci či stránkování je vhodné uvádět jen u takových n e s v á z a n ý ch složek, u nichž je zřejmé, že byly do detailů usporádány. Některé fascikly byly totiž v minulosti pro zápis o půjčování foliovány, i když nebyly logicky seřazeny. Je pochopitelné, že taková foliace může být a musí být napravena.

Vzniknou-li při citaci těžkosti, v archívu badatelům bud příslušný referent nebo pracovník badatelny rád poradí.

Závěrem třeba říci, že nelze podceňovat problém citace archiválií např. poukazem na jejich obšírnost. Proti tiskům jsou

archiválie mnohdy jedinečné, neopakovatelné a jejich názvy nejsou jednoznačné. Bylo by škoda práci, kterou badatel vynaložil na jejich zpřístupnění, zhehodnotit nedostatečnou citací. Znesnadnit možnost oprávněné kontroly vede pak k nedůvěře ke způsobu badatelovy práce a k jejím výsledkům.

RECENZE A ZPRÁVY O LITERATUŘE

Dušan Třeštík: Počátky Přemyslovцů, Academia, Praha 1981, 112 str.

Publikace, již předložil historik starších českých dějin Dušan Třeštík, zcela logicky vyplýnula z jeho dosavadní vědecké práce. Jeho bádání o Kosmovi vyúsťuje v práce o počátcích českého dějepisectví/z let 1966 a 1968/ a jeho textologické rozbory dalších písemných pramenů k počátkům přemyslovského státu (legendy a Kristian) dovedly autora k pokusu zařadit známá životní data protagonistů přemyslovského rodu jak do relativní, tak absolutní chronologie. Dříve než dospěl ve své práci k chronologické tabulce prvních historických Přemyslovčů v kap. IV., připravil si půdu rozbory základních písemných pramenů. V kap. I. "První český historik" shrnuje v podstatě svá dřívější studia a Kosmovi a jeho výchozích pramenech (české a německé analý, Reginonis Chronikon) i analyzuje data, která Kosmova kronika dala pro počátky českých dějin. Kap. II. se obírá lúdmilskou legendou Fuit in provincia Boemorum, která mu poskytla délku života Bořivoje, Spytihněvo, Vratislavova a Ludmily a konečně v kap. III. "Nejstarší václav-

ská a nejstarší Ludmilská legenda" se zaměřuje na legendy Gumpoldovu a Crescente fide jako na další prameny osvětlující některé momenty z života rodu (křest Bořivoje x sňatek s Ludmilou).

Lze očekávat, že Třeštíkovy doklady k chronologii prvních Přemyslovců vyvolají zcela jistě odbornou kritiku (zvláště ze strany odpůrců časného zařazení Kristiana) a není vyloučeno, že by mohlo dojít ještě k některým reinterpretacím autorem navržené chronologické řady od r. 852-853 až k r. 935, tedy od narození Bořivoje k zavraždění Václavově. Rozhodně však z textologických analýz vyznívá logičnost odvozených soudů o chronologii prvních Přemyslovců a jeví se tedy blízká pravdě. Sám autor je si vědom, že sebelepší logická dedukce nemusí být přesná, jestliže pracuje s historickými prameny, jejichž přesnost je diskusní, když o své chronologii říká: "Tvrdit, že naprosto přesně odpovídá skutečnosti, by jistě bylo přehnané, odpovídá pouze těm informacím pramenů, které můžeme považovat za relativně přesné." (konec cit., str. 95).

Ať se již jakkoliv vyrovnat s Třeštíkovou prací, pak v každém případě jeho analýzy časové posloupnosti událostí a životních dat přemyslovských knížat mají dopad na širší úvahy o politických dějinách počátku českého státu, tak, jak autor v závěru naznačil upozorněním na novou kvalitu vztahů mezi Přemyslovcí a Velkou Moravou.

J. Hrdý

N. K. Teletova: Zabytye rodstvenye svjazi
A. C. Puškina, Nauka - leningradskoe otde-
lenie, Leningrad, 1981, 174 s.

Pro sovětské genealogické a heraldické bádání je charakteristické, že je zaměřeno na řešení konkrétních otázek, které vyplývají z potřeb historiografie. V této tradiční pokračuje i shora uvedená práce.

Dějiny rodu Puškinů byly vyčerpávajícím způsobem zpracovány. Proto se autorka zaměřila na objasnění rodových vztahů Puškina po přeslici a získané poznatky konfrontovala s tím, do jaké míry ovlivnily Puškinovo dílo. Ony "zapomenuté" rodové vztahy jsou předmětem první části práce, v níž autorka pojednává o rodu Trubeckých, Golovinů a dalších. Tato jména se objevují i v literérní tvorbě Puškina a k vykreslení jednotlivých postav jistě přispěla rodinná ustní tradice.

Druhá část práce je monograficky zaměřena na osudy rodu Rževských, z něhož pocházela Puškinova prabába Sára Jurjevna Rževská. Toto příbuzenství mělo značný vliv na formování osobnosti Puškina, neboť Rževští byli větví starobylého panovnického rodu Rurikovců. Autorka sleduje osudy rodu a jejich genealogické vztahy od doby Ivana Hrozného, kdy již Rževští ztratili město Ržev ve smolenském knížectví. Chudí odcházejí do Moskvy, kde řada příslušníků rodu působí v carských službách. Sledování rozrodu Rževských ukazuje příbuzenství Puškina s řadou děkabristů, z nichž jmenujeme Petra Nikolajeviče Svistunova, Zachara Grigorjeviče Černiševa či Nikitu Michajloviče

Muravjeva. Mnohé Puškin znal a udržoval s nimi přátelské vztahy.

Třetí část práce přináší nové poznatky o rodu Hanibalů, z něhož pocházela básníkova matka. Je známou skutečností, že praděd Puškina Abraham Petrovič Hanibal pocházel z dnešní Etiopie, přesněji z města Logon. Původ z hamitského rodu Hanibalů ovlivnil Puškinův vzhled i naturel a také jeho literární tvorbu.

Ke kladům této práce lze přiřadit její názornost a přehlednost. K tomu přispívá rozrod deseti generací rodu Rževských, edice důležitých dokumentů na konci práce i řada portrétů Puškinových příbuzných v textu.

Heraldika zaujme znak rodu Rževských na obalu knihy, který je zcela totožný se znakem smolenských knížat. Jeho právně závazný autentický popis je též v práci citován z prvního dílu Erbovníku z roku 1797, kde je zanesen pod č. 37. Popis zní takto: "Ve štítu, mající stříbrné pole, je zobrazeno černé dělo se zlatou lafetou a na dělu sedí rajský pták. Štit je položen na knížecí plášt s knížecí čepicí, vyznačující knížecí hodnost i původ od smolenských knížat".

Z heraldického hlediska je zajímavá též žádost A. P. Hanibala adresovaná Alžbětě Petrovně o udělení znaku. Bohužel, tento jistě heraldicky zajímavý znak není v knize uveden.

jlb

František Šantavý - Emil Hošek: Organizace, pečeti a insignie olomoucké univerzity v letech 1573-1973, vydala Univerzita Palackého Olomouc, 1980, 191 stran, 50 tabulek s vyobrazením.

Pod tímto titulem vydala Univerzita Palackého o něco opožděně knížku k 400. výročí svého založení. Na rozdíl od obdobných prací se autoři zaměřili nejen na organizaci a dějiny univerzity, avšak komplexně pojednali o jejich starých i nových symbolech - insigních, řetězech, slavnostních uborech, znělkách, prstenu a což je pro nás heraldiky potěšující, také o pečetech, znacích a stándartě.

Nejvíce místa autoři věnovali insigniím a pečetem. Podarilo se jim sestavit ucelenou řadu typářů univerzity, jejich fakult a pomocných zařízení. Nejstarší typáře nesou znak univerzity, tehdy jesuitské akademie, který tvořil čtvrcentý štít se srdečním štítkem, v němž bylo znamení jesuitů, první pole neslo znak olomouckého biskupství, druhé znak teologické fakulty - boží oko, třetí znak filozofické fakulty - sluneční koule s hvězdami a půlměsícem, čtvrté pak rodový znak biskupa Viléma Prusinovského z Víckova. Štít byl korunován vavřínovým věncem a samotný ležel na prsou orla vlevo šachovaného, kterému se mezi hlavami vznášela knížecí čepice. V pařátech pak držel vpravo palmovou vетev, vlevo olivovou. Pod pařáty ležela rozevřená kniha.

O znaku univerzity se rozepisují proto šíře, že je dokladem existence institucionální

heraldiky, již ze strany heraldiků nebyla zatím venována žádná pozornost. V této souvislosti vystavá před heraldiky požadavek zabývat se i odlehlejšími oblastmi heraldiky. Právě tato knížka může heraldikovi usnadnit první krůčky.

Klad této práce spočívá nejen v množství sebraného materiálu, ale v odborném způsobu zpracování ve všech směrech, na čemž má jistě podíl široký okruh dalších spolu-pracovníků.

Dosti značné potíže při pohnutých dějinách univerzity vystavají před každým při rozvržení látky. Tu se mi zdálo, že autor i látku někdy zbytečně rozkouskovali na úkor její přehlednosti, např. o typáři je pojednáno, ale popsán je až ve speciální kapitole.

Tyto drobné nedostatky se však dají lehce překlenout, neboť knížka má velmi dobrý poznámkový aparát a je doplněna značným množstvím příloh.

Knížka jistě nalezne místo v knihovně každého milovníka umění, heraldika a může mít i význam pro genealoga či vlastivědného badatele.

jlb

Karolína Adámová: K heraldické výzdobě staroměstské mostecké věže (právně historický pohled).

In: Mezinárodní vědecká konference Doba Karla IV. v dějinách národů ČSSR. Materiály ze sekce státu a práva. Praha, UK 1981, s. 104-112.

Po rekapitulaci dosavadních názorů vycházejících převážně z interpretace Vojtíškovy, hledá autorka i možnosti dalšího výkladu a především datace znakového soubooru na východním průčelí staroměstské mostecké věže. Srovnáním s obdobnou výzdobou průčelí kostela P. Marie před Týnem, brány na hradě Točníku a původní freskové výzdoby kostela sv. Štěpána, doplněným zprávami o heraldických korouhvích v pohřebním průvodu Karla IV. a částečně i sfragistického materiálu připouští možnost dřívějšího vzniku. Rozborem politické právnických aspektů územní politiky Karlovy, vyuvarcí možnost určení štítu s liliemi jako znaku Arelatu a podrobněji se dále zabývá otázkou znaků Braniborska a Svídnice. V závěru připouští možnost posunu datace sledované památky do let 1363 - 1368, oproti původnímu Vojtíškovu vročení léty 1373 - 1377.

PRP.

Jan Kamarýt; Kolínské náhrobky a nápisové texty. Středočešský sborník historický 16, 1981, s. 155 - 197. 17. číslo.

Studie, která je výsledkem mnohaleté práce a autorova intenzivního zájmu o sle-

dovanou látku, přináší celou řadu zcela nových údajů. Věnuje pozornost nejen náhrobníkům, ale i dalším nápisovým textům a zpracovává celkem 29 památek v časovém rozmezí 13. až 18. století v kostele sv. Bartoloměje, kolínském zámku a kostele sv. Víta. Vychází jednoznačně z dochovaného materiálu, konfrontuje jeho dnešní stav s údaji ve starší literatuře a koriguje mylně tradované údaje výsledky archivního studia. Popis začíná odkazy na literaturu, údaji v dochovaném originále a přepisem vlastního nápisu doplněném u jinojazyčných textů překladem. Pak následují paleografický komentář, údaje prosopografické a odkaz na vyobrazení.

Bohatá obrazová příloha jen zhodnocuje pečlivě zpracovaný materiál. Řada zpracovaných památek nese heraldickou výzdobu, a tak stat je pozoruhodná nejen z hlediska specialistů, regionálních pracovníků a genealogů, ale poslouží i heraldickým badatelům.

PRP.

Dagmar Braunová; Renesanční a barokní emailové sklo, katalog sbírky Západočeského muzea v Plzni, Plzeň b.l., 144 s., 31 bar. příloh.

Pečlivě připravený katalog velmi cenné sbírky si všímá také výzdoby emailového skla, kde tvoří velkou skupinu heraldika, zdobící dokonce často nejstarší kusy.

Autorka se zabývá symbolem říšského orla se znaky říšských stavů; zde postrá-

dáme některou novější literaturu, takže její výklad je dosti kusý.

V katalogové části je popsána a na přílohách částečně i vyobrazena řada hodnotných erbovních kompozic, většinou ovšem z Německa a Švýcarska. Je přirozené, že některé erby se nepodařilo určit, u kterých by byla identifikace celkem snadná, např. č. 27, erb Kotviců, před 1727.

I přes tyto drobné nedostatky je publikace dobrým příkladem zpřístupnění řady dosud neznámých heraldických památek.

tk

Ostravský Zpravodaj

Po delší odmlce se znova k životu probudil "Zpravodaj" ostravského Klubu genealogů a heraldiků při Domu kultury pracujících Vítkovic v Ostravě. Současně vyšla zbývající čísla ročníku 1980, a to dvojčíslo 2 - 3 a číslo 4. Radost všem heraldikům a genealogům udělá zlepšená uprava časopisu, obsahující též řadu kvalitních fotografií a kresek.

Číslo 2 - 3 / 1980 uvádí článek severomoravského archiváře Bohumíra Indry - "Vlašskomeziříčský kronikář, trenčínský puškar Ondřej Sivý a jeho rod na Slovensku." Článek doplňují foto erbovní listiny a dvě genealogické tabulky.

Udo Wanderburg nás zavádí do oblasti městské heraldiky studií o městském znaku města Hlučína. V příloze autor reprodukuje

několik fotografií pečetí tohoto města.

Libuše Címalová nás seznamuje ve svém příspěvku s vývojem matričních zápisů na území Ostravská, které sestavila do přehledné tabulky. O držitelích hradu Vartnova píše P. Zahnáš. Jiří Stibor podává ve svém článku seznam držitelů zámku Kunína u Nového Jičína. Karel Hrbáček se věnuje městské heraldice ve statí "Není Petřvald jako Petřvald!".

Tentýž autor zahajuje svým článkem "O novotvaru v městské heraldice" čtvrté číslo Zpravodaje. V něm následují za sebe tyto články: "Kdo byl vikštejský pán Mikuláš Bravantský z Chobřan?" (P. Zahnáš). Znaky na kostele v Jeseníku nad Odrou. (J. Stibor) Obě čísla Zpravodaje doplňují drobné zprávy, jubilejní vzpomínky, údaje o nové literatuře v oboru heraldika, genealogie, historie.

Je vidět, že se "Ostravákům" podařilo překonat vydavatelskou krizi; zdařilá čísla jsou toho dokladem, a tak netrpělivě očekáváme další čísla jejich Zpravodaje. Tento Zpravodaj si mohou zájemci objednat na adresě:

Klub genealogů a heraldiků při DKP Vítkovic
pošt. schr. 217, PSČ 729 17 Ostrava

V.W.

Heraldická literatura v zahraničí.

Roku 1605 vyšel u norimberského mědi-rytce Johanna Siebmachera první velký svazek

s 3 320 znaky, aby v pozdějších letech a stoletích ve stále nových svazcích a vydáních přinesl "starý Siebmacher" do roku 1806 celkem 6 velkých dílů a 12 dodatků. Po padesátileté přestávce začalo jiné norimberské nakladatelství Bauer a Raspe s obnoveným vydáváním Siebmacherova heraldického díla. Od roku 1967 vychází svazky "nového Siebmachera", velkolepého pramene pro rodopis a heraldiku, v západoněmeckém nakladatelství Degener a Co., (Neustadt / Aisch).

V současné době nakladatelství nabízí nejnovější díly: C. Blažek - G. A. v. Mülderstedt: Die Wappen des preussischen Adels - Teil 2, podle originálu z let 1886 - 1905 o 324 textových stranách a 250 tabulkách a

G. A. Seyler: Die Wappen der deutschen Landesfürsten, podle předlohy z let 1909 - 19 se 356 stranami textu a 374 tabulemi.

Z další příležitostné nabídky vydavatele je pro naše badatele nejzajímavější trvale hledané dílo: Roman v. Procházka, Genealogisches Handbuch erloschener böhmischer Herrenstands-familien.

H.

Jílovská minucí 1982

Naše heraldické knihovny v lednu t.r. obohatila nová publikace již tradiční řady i formátu - Jílovská minucí 1982. Vydala ji Heraldická sekce při Okresním muzeu Praha - západ v Jílovém u Prahy v rozsahu 80 stran.

Tento, již šestý svazek, je věnován středověkým minesengrům. Na zpracování minucí se podíleli dva autoři: textovou část a kalendarium připravil Josef Strnad, kresby provedl Emil Konopásek.

V historickém přehledu se zabývá Strnad vznikem středověkého básnictví, jeho nejvýznamnějšími směry, hlavními představiteli v jednotlivých zemích a uvádí podrobnejší některé nejoblibenější náměty veršovaných prací. Ve výzdobě kalendaria jsou použity kresby podle gotického kalendáře Johanna z Gmundu. Nejjednodušší část publikace tvoří kresby znaků nemeckých minesengrů, doplněné stručnými životopisy. Konopásek zde s precisností sobě vlastní překreslil předlohy z rukopisu Manesse. V záverečné části jsou uvedeny blasony znaků, seznam literatury a obrazových předloh.

H.

Znaky měst na československých známkách

I v letošním roce pokračuje Federální správa spojů v promyšleném výběru námětů poštovních známek a v únoru vydala další serii s motivy městské heraldiky. Tentokrát představuje znaky Hrobu, Trenčína, Mladé Boleslavi a Nového Města nad Metují.

Pro úplnost si připomeňme, že jde již o devátou řadu této serii, v niž se zatím objevily znaky těchto měst:

1968: Banská Bystrica, Bratislava, Brno, České Budějovice, Hradec Králové, Košice, Ostrava, Plzeň, Ústí nad Labem, Praha

- 1969: Manětín, Litoměřice, Krnov, Kežmarok,
Hranice, Bardejov
- 1971: Česká Třebová, Karlovy Vary, Levoča,
Trutnov, Uherský Brod, Žilina
- 1973: Mikulov, Smolenice, Žlutice
- 1975: Nymburk, Znojmo
- 1977: Valašské Meziříčí, Kralupy nad Vltavou,
Jičín, Vranov n. T.
- 1979: Vlachovo Březí, Jeseník, Žebrák, Vysočé Mýto, Martin
- 1980: Rožmitál pod Třemšínem, Bystřice nad Pernštejnem, Kunštát, Zlatá Idka.

Potěšitelné je, že většina uvedených známek byla vydána v nejběžnějších nominálních hodnotách, takže propaguje krásu našich městských znaků opravdu mezi statisíci uživatelů.

H.

III. členská výstava heraldiky v Jílovém u Prahy

Opět po dvou letech měli všichni výtvarníci, sběratele a přátelé heraldiky možnost se znova setkat a předvést veřejnosti výsledky své práce na výstavě, kterou uspořádala Česká heraldická a genealogická společnost při Okresním muzeu Praha-západ v Jílovém u Prahy.

Slavnostní zahájení se uskutečnilo 4.7.1982 ve výstavních prostorách sokolovny v Jílovém za účasti představitelů MěNV,

muzea, společnosti, autorů, hostů a poměrně značného počtu návštěvníků. Zahajovací projev přednesl Jiří Zemánek, ředitel muzea, a poté přítomné seznámil s jednotlivými expozicemi Josef Strnad, předseda organizačního výboru.

Již první záběžný pohled na výstavní panely prozradil, že od II. členské výstavy v roce 1980 se podstatně zvýšila kvalita všech obeslaných prací. Letos jeme se setkávali již pouze se znaky barevnými, všichni autoři zvládli zásady heraldické kresby i techniky zpracování (což v minulosti nebylo pravidlem) a také většina kolekcí měla jednotící motiv. Potěšitelné rovněž bylo, že se jednalo hlavně o znaky méně známých rodů - Co jsme tedy na výstavě mohli spatřit?

Všechny exponáty bylo možno shrnout do dvou okruhů: vlastní heraldická tvorba a ukázky sběratelské činnosti.

Mezi sběratele nejlépe obstáli Jiří a Petr Bílkovi (Praha), vystavující heraldická ex libris, většinou práce z 20. století. Stanislav Hromčík (Praha) představil ukázky zahraničních tisků a čnělku se znakem Starého Města pražského. Jiřina Valíčková (Ostrovo nad Ohří) shromázdila řadu znaků evropských hlavních měst.

Daleko zajímavější a divácky vděčnější byla ta část výstavy, kde se prezentovali heraldičtí výtvarníci ukázkami svých prací.

Výjimku mezi znaky malovanými tvořila trojice znaků autora Josefa Locha (Praha), do nejmenších podrobností perfektně zvlád-

nutá kovotepecká práce.

Miroslav Magni (Telč) vystavil znaky majitelů telčského zámku v mnoha vývojových variantách, které již zdálky poutaly zářilou kresbou i tinkturemi.

Karel Liška (Praha-Radotín), nestor našich městských heraldiků, vystavoval opět ukázky ze svých bohatých sbírek městských znaků a pečetí. Pečlivé kresby byly již té-měř tradičně doplněny jemnými pérovkami městských radnic. (Nalezli jsme též výbor-ně provedenou Starou radnici v Brně.)

Jan Vocásek z Pardubic předlohy ke svým městským znakům čerpal z dostupnější literatury, ale vcelku ve zdařilem projevu a bez omylů.

Stanislav Kasík (Roudnice nad Labem) představil armorial českých humanistů. Ka-síkovy kresby, známé z posledních ročníků jílovské Heraldiky, zde byly barevné, na-víc s barevným podkresem a zdůrazněním hlavních linií. Sympatická byla snaha hle-dání odlišných výtvarných technik.

Jaroslav Vais z Prahy se zaměřil na znaky pražských architektur. Zajímavý jednotící motiv dosáhl účinku zejména tam, kde autor povýšil složku heraldickou nad složku stavební.

Hutné kresby znaků osobitého výtvar-ného projevu byly dílem gotwaldovského Miroslava Pavlů. Do výborné barevnosti převedené památky z náhrobníků moravské šlechty vesměs sklidily zasloužené po-zornost, třebaže dle našeho mínění autor nezaslal své nejlepší práce.

Současný výtvarný redaktor časopisu Heraldika a genealogie - Miroslav Musil (Praha) - obeslal výstavu několika ukázkami znaků českých nositelů Řádu zlatého rouna.

Přitažlivost heraldiky i pro mladé autory prokázali svými pracemi Karel Kuška z Odolena Vody a 18letý Jan Oulík z Prahy, oba s možností dalšího růstu.

Brněnský zástupce Jiří Hanáček vystavoval opět řadu dalších znaků významných osobností, mezi nimiž se těšily pozornosti např. stavitele J. B. Fischer z Erlachu, spisovatele a letece A. Saint-Exupéry či vynálezci bratří Montgolfierove.

Erby rodin z Klatovska, vytvořené Aloisem Sýkorou z Prahy, svědčily o poctivé mravenčí práci, jak výtvarným pojedáním, tak i badatelským zaměřením.

Známý Emil Konopásek (Praha) byl k účasti získán na poslední chvíti, proto užákzy prací neměly jednotící motiv, přesto však na první pohled svědčily o vyhraněném autorovi s dlouhojetou praxí.

Posledním vystavujícím byl Miroslav Baroch z Prahy, který překvapil souborem znaků skotských rodin. Jednalo se o ukázky u nás poměrně málo umáděné heraldiky, výborně provedené ve střízlivém a vyváženém slohu. Soubor patřil na výstavě k tomu nejlepšímu.

Je nutno ocenit starostlivost ředitelství muzea a řady dobrovolných pracovníků, se kterou zajistili i v náhradních

prostorách zdařilou instalaci a umožnili tak řadě autorů předložit ukázky své heraldické práce. Účastníci rovněž ocenili možnost dokoupit si téměř všechna čísla bulletinu Heraldika od r. 1973. Výstava sama si však zasloužila větší propagaci, zvláště když pořadatelé připravili hezký plakát.

III. členská výstava heraldiky skončila 31. července. Poskytla možnost konfrontace, přišla s novými náměty, naznačila i cesty, kterými by se v budoucnu měla ubírat naše amatérská heraldická tvorba. Navíc znovu potvrdila, že heraldika jako vědní i umělecký obor poskytuje uspokojení z výsledků vlastní práce, umožňuje plné badatelské i výtvarné vyžití a má svůj význam pro poznání dějin vlastního národa.

H.

Úprava rukopisů

K otištění se přijímají příspěvky členů Genealogického a heraldického klubu DK ROH Královopolské strojírny v Brně, případně i práce nečlenů. Redakční rada si vyhražuje právo zkrátit zaslány příspěvek, aniž by se tím narušil jeho smysl. Závažnější zásahy do textu lze provést jen s vědomím autora.

Za správnost a původnost článků odpovídají autorů. Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Citace - musí odpovídat ČSN 01 0197. U citací knih se uvádí jméno autora, název díla, místo a rok vydání a strana, která se citace týká.

U časopisů nejdříve jméno autora článku, název článku, název časopisu, ročník, rok vydání, číslo a strana.

U pramenů uvádíme nejdříve instituci, kde je pramen uložen, fond a číslo, pod kterým je uložen, příp. bližší označení - karton, svazek, folio, strana apod.

Citace se uvádějí vždy v původním znění a v původní řeči, citace v jiné abecedě než v latince se přepíše do latinky.

Úprava strojopisu - příspěvek musí být napsán psacím strojem s normálními typy (ne perličkou) na bílém papíře formátu A4 jen po jedné straně.

Na jednom řádku smí být nejvýše 60 úderů včetně mezer. Stránka smí obsahovat nejvýše 30 řádků. Kresby musí být předem konsultovány s redakční radou.

Příspěvky musí být odevzdány ve dvou kopíích. Příspěvky nejsou honorovány.

GENEALOGICKÉ A HERALDICKÉ INFORMACE

Vydává jako interní tisk pro potřebu členů v nepravidelných lhůtách Genealogický a heraldický klub při DK ROH Královopolské strojírny v Brně, Palackého 78.

Odpovědný redaktor: František Špirk

Řídí redakční rada: PhDr Tomáš Krejčík (výkonný redaktor)
JUDr Jiří L. Bílý a Vilém Walter

Příspěvky zasílejte ve dvou kopiích na adresu PhDr Tomáš Krejčík, Grohova 33, 602 00 Brno.

Kresba na obálce: Jiří Hanáček

Bezplatný odběr vázán zaplacením ročního členského příspěvku.

Povolen odborem kultury NV města Brna č.j. 7/82.